

451581

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IX No. 39
23 SEPTEMBRIE 1928

În acest număr: Două manifestațiuni politice recente în Cehoslovacia de I. Lupaș; Seară de toamnă poezie de Al. T. Stamatiad; Contrast grav de I. Agârbiceanu; File de caet: Boul, Părintele Ambrosie, «Câne roș» de V. Russu-Șirianu; Cel ce vrea să vină după mine... de dr. Elie Dăianu; Legea administrativă și răspunderea puterii executive de D. I. Cucu; Un luptător pentru Basarabia: Cassian R. Munteanu de D. Iov; Cronica politică: Criza de Ion Balint; Gazeta rimată: Lista de bucate de Ghiță Pârjoală; Insemnări: Autonomiștii lui Kristoffy, Minteța românilui, Congresul foștilor voluntari, Abecedarul, Cenzura, poetul și ridicolul.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: STR. N. IORGA No. 2

UN EXEMPLAR 10 lei

© BCUCIuj

Țara Noastră

Două manifestațiuni politice recente în Cehoslovacia

Parlamentul din Praga s'a deschis la începutul luni Septembrie. În preajma deschiderii, partidele de opoziție, îndeosebi socialiștii germani și comuniștii, se pregăteau de luptă înverșunată împotriva guvernului alcătuit din coaliția partidelor burgheze. Motivul sau pretextul pentru anunțata înfețire a luptelor politice îl oferea împrejurarea, că zahărul s'a scumpit cu 60 helleri la kgr. și că guvernul nu ar fi voit ori nu ar fi fost în stare să împiedece această scumpire, fiind marii fabricanți și cultivatorii napilor de zahăr aproape toți înregimentați în partidul republican al agrarienilor, partid care formează coloana vertebrală a actualului guvern cehoslovac.

Discuția, care a început pe tema aceasta chiar în ziua deschiderii Parlamentului amenințând să devină furtunoasă, nu a durat însă mult. Ea s'a potolit repede, fiind admisă cu majoritate de voturi o declarațiune foarte circumspectă a guvernului, care se obliga să studieze chestiunea temeinic și să ia în limitele atribuțiunilor sale măsurile potrivite.

Mai interesante decât aceste discuțiuni parlamentare au fost însă două manifestațiuni de ordin politic, organizate una de socialiști iar a doua de partidul republican agrar.

A socialiștilor a avut loc la Karlsbad într'o Duminică (19 August). Pregătirea metodică și timpul favorabil i-a ajutat pe conducători să întrunească în vestita stațiune balneo-climatică zeci de mii de muncitori din toate breslele. Defilarea lor demonstrativă pe strădele principale ale Karlsbadului a fost deosebit de impunătoare prin seriozitatea și ordinea desăvârșită, în care s'a desfășurat mulțimea considerabilă, fără nici un strigăt, fără nici o cuvântare, fără nici o înjură-

tură, fără nici un sgomot, în afară de sunetul fanfarelor numeroase, cari pășiau în fruntea diferitelor organizațiuni muncitorești sau a firetului din deosebite localități. Privind acest lung cortegiu de echipe și care simbolice, aveai impresia, că asisti la o expoziție volantă înfățișând în tablouri vii toate categoriile de îndeletniciri cotidiene ale unei populațiuni cu vechi tradiții și deprinderi în cele mai felurite soiuri de meserii și industrii. Numai inscripțiile tăblițelor, ce purtau în fruntea lor grupurile muncitorești, puteau reaminti privitorului, că nu e vorba nici de expoziție industrială, nici de excursiune la vre-o serbare câmpenească, ci de o veritabilă demonstrațiune politică, ai cărei organizatori izbutiseră să mobilizeze masele muncitorești cu lozinci ca acestea: „Jos guvernul! Jos șcumpitorii traiului și exploataorii muncitorilor! Să plece guvernul coaliției burgheze! Vrem *alegeri libere!*“
ș. a. m. d.

Ca un răspuns la această demonstrație socialistă, a urmat cu trei săptămâni mai târziu manifestațiunea partidului republican-agrar din orașul Brno. Duminică, la 9 Septembrie, s'au întrunit aci 60—80.000 bărbați și femei, tineri și bătrâni, toți sprijinitori hotărâți ai partidului de sub presidenția lui Švehla, care fiind bolnav, întreagă serbarea s'a desfășurat sub conducerea viceprezidenților Hodza și Stanek. Defilarea a început cu o cavalcadă, în care am putut număra 1150 călăreți în costume țărănești foarte variate și de un pitoresc remarcabil. În urma lor păseau țărani și țărance din diferite regiuni, în haine împodobite ca de sărbătoare. Privitorul atent a putut vedea în acest veritabil conduct etnografic icoana aproximativă a tuturor costumelor țărănești din Cehoslovacia. Mai bine organizați au apărut gospodarii lăcătuși, rotari și coșai. Mult fineret, cântând și săltând cu vioiciune, în toate grupurile. Atitudinea unora trăda pe intelectualii înbrăcați țărănește. Astfel am văzut chiar în rândurile călăreților câțiva studenți și studente în costum țărănesc. Cu entuziasm săltau și cântau flăcăii din Hodonin, lecul de naștere al presidentului Masaryk strigând: Nazdar republika! Nazdar Masaryk! (Să trăiască republica! Să trăiască Masaryk!)

Dintre toate grupurile mai mult s'a distins prin vioiciune și chiuituri grupul Valahilor din regiunea Mezerici. Flăcăi și fete săltau și chiuiu, întocmai ca fineretul din oricare regiune muntoasă a României. Este într'adevăr uimitoare puterea tradiționalismului românesc. La această ramură de Valahi desnaționalizați, îndepărtați de tulpina neamului, deși nu se mai aud accentele dulci ale graiului românesc, s'a păstrat însă ritmul jocului și al chiuiturii străbune, s'a păstrat simplitatea patriarhală a traiului, câteva elemente ale portului și proverbiale românului dragoste de codru. În această din urmă privință mi-a părut foarte semnificativă inscripțiunea de pe flamura albă, ce-o purtau în fruntea grupului lor: *Valasské Lesy a Valaskému Lidu*. Aceasta însemnează: *Pădurile valahe (să se dea) poporului valah!* Se vede că bieții Valahi din Mezerici au pățit și ei ca Moșii din țara Iancului. Au rămas fără păduri. Și vor fi socotit manifestațiunea din Brno ca

un prilej potrivit să facă să pătrundă această dreaptă revendicațiune a lor din nou în urechile domnilor dela Brno și dela Praga.

Cercetând prin librăriile din Brno să aflu vre-o descriere mai amănunțită despre regiunea și traiul lor, nu am putut găsi decât într-o descriere sumară a Moraviei și Sileziei aceste rânduri: „Valahii locuiesc în sate răsirate prin văi și pe dealuri. Sărăcioasa lor colibă de lemn are în cele mai multe cazuri numai o încăpere (așa numita cameră de fum-*Rauchstube*). Vara își mână oile pe timp de 4—5 luni la munte și se îndeletnicesc cu gospodăria dela stână. Valahii sunt serioși, portul lor e simplu, cântecele lor melancolice. Se mulțumesc cu foarte puțin; o bucătică de brânză, puțină zară și câțiva cartofi formează pentru ei un ospăț sărbătoreesc“. (Adalbert Oberleitner, *Kleine Landeskunde von Mähren u. Schlesien* 1929 p. 33). În secția învățământului secundar din expoziția culturii moderne la Brno am văzut un exemplar din anuarul festiv publicat la 1921, când a împlinit gimnaziul din Val. Mezerici 50 ani de existență: „50 let Gymnasia valasskem Mezerici 1871—1921. Prof. Alois Sládeček“. Ar fi timpul să fie cercetată temeinic de către un priceput etnograf român regiunea acestor frați înstrăinați ai noștri și cuprinse într'un studiu documentat datinele și particularitățile lor de proveniență românească.

Dintre inscripțiile purtate de celelalte grupuri țărănești am mai notat următoarele: *Za pudu, chléb, a mir* (Pentru pământ, pâine și pace); *Práce tot nejlepsti Vlastenetvi* (Munca e cel mai bun naționalism) *Narodu chléb — Vlasti Obranu* (Poporului pâine — țării apărare).

Și din lozincile acestea se poate cunoaște seriozitatea preocupărilor celui mai puternic partid din republica cehoslovacă, ale partidului agrar, care la ultimele alegeri întrunind 970,498 de voturi a obținut 45 mandate, câtă vreme partidul comunist cu 933,711 voturi are acum 41 de parlamentari, cel social-democrat al Cehoslovacilor cu 630,894 voturi 29, al Germanilor cu 411,040 voturi 17, iar cel pur socialist cehoslovac cu 609,125 voturi 28 parlamentari.

Brno, 10 Sept. 1928.

I. LUPAȘ

Seară de toamnă

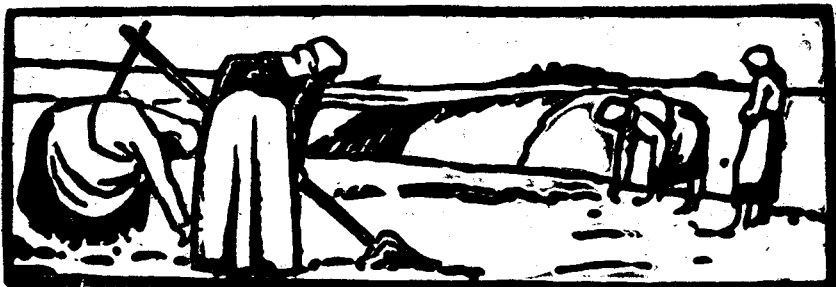
Iubirea — floarea vieții — de mult e 'nmormântată ;
Apuse, triste doruri din nou azi mă frământă,
Și iarăși amintirea e-o simfonie sfântă
Dar inima-mi — sărmana! — se sbate sângerată.

Și iarăși, furtunatic, spre viață mă avântă
Speranța și credința. Zadarnic! Drept răsplată
Blestemul să le-ajungă, iar viața-mi revoltată
De tot ce este în lume, din nou blestem le cântă!

Și parcă văd surâsul satanic ce m'așteaptă,
Dar nu mai simt durerea de-și plăta chiar nedreptă,
Răpită mi-e comoara și-acele clipe sfiinte...

Ruină-i pretutindeni, un suflet nu mai crede!
Și cât mi-ai fost de dragă de nu te vei încrede,
Tu, rana mi-o întrebă: — ea singură nu minte!

AL. T. STAMATIAD

Contrast grav

Cu fie care an ne convingem tot mai mult despre existența unui grav contrast între puterea de expansiune a forțelor de viață naționale și între cadrele pe cari le dă statul român pentru manifestarea acestora în muncă rodnică și creație. Contrastul se accentuează cu fie care zi ce trece. Expansiunea forțelor naționale, — atâta vreme latente sub dominațiile străine, sau sub cea națională puțin favorabile până la unire unei mari manifestări a energiilor din masele mari, — a început să treacă peste capul statului, care, încă nici azi, nu are unde și cum să le utilizeze pe toate.

Fenomenul în sine este, desigur, foarte îmbucurător. E cea mai formidabilă dovadă, că poporul românesc numai prin mijloace silnice a putut fi oprit dela înflorirea unei vieții în toate ramurile activității omenești, și că aceste mijloace îndepărtate, forțele lui viguroase s'au trezit îndată și-și cer dreptul la viață.

Din sămânța sănătoasă, cât ce încetează gerul iernii, răsare vlăstarul cel nou, în mod firesc, fără să se gândească sau să se teamă, că mai poate veni un îngheț care să-l distrugă, sau o vreme rece care să-i oprească pe mult timp creșterea, ofilindu-l, și contribuind ca nici odată să nu mai poată crește așa de puternic ca în cazul când ar fi avut împrejurări prielnice de dezvoltare.

Nația noastră ajunsă odată la libertate, în statul său național, — având toate puterile sale sufletești sănătoase, — a început să odrăslească din ramuri inexistente până atunci, negândindu-se că în noua situație ar mai putea întâmpina piedeci. E o înaltă legitimare a dreptății istorice ce ni s'a făcut prin unire și prin întemeierea statului național, și pentru toți factorii europeni sau internaționali cari au contribuit la realizarea acestei dreptăți istorice pe seama poporului românesc.

Dela o margine a țării la alta, acest popor dă năvală la lumina cărții, umplând școlile de toate categoriile până la saturație; pornește cu însuflețire și curaj pe drumuri neumblate încă, bătând la porțile nouilor ramuri de activitate: comerț și industrie, invadând în câțiva ani și școlile de specialitate, dela cele modeste de meserii până la cele mai înalte tehnice; sute și mii de petiționari la școlile militare nu mai găsesc un loc; școlile normale, și aproape și seminariile teologice, ca și academiile și școlile comerciale varsă în fiecare an elemente noi de muncă, dintre cari unele ajung încă de pe acum să poată fi cu greu plasate.

Reforma agrară, cu toată însemnătatea ei epocală, n'a mai putut lega țărâtimea noastră numai de vechea îndeletnicire a lucrării pământului. Din rezervoriul nesecat al forțelor naționale s'au desprins multe, cari cearcă să-și câștige existența pe terenuri de activitate dela cari au fost oprite până acum.

Puternicul roiu ce pornește în fiecare an dela sat la oraș e un fenomen de mare optimism pentru poporul nostru. El a făcut definitiv dovada, că a meritat să ajungă la libertatea națională, și că are toate aptitudinile pentru a deveni un puternic factor de cultură și civilizație în această parte a Europei.

* * *

Decât noua lui manifestare, noul lui sbucium expansiv, cu dorința de muncă și de realizări, n'a avut până azi cadre de manifestare prielnice. *Avântul lui a întrecut cu mult priceperea și puterea acelor cari au avut, de zece ani, menirea să dea noua organizare a statului, în toate manifestările lui.*

Aici residă gravul contrast dintre forțele naționale și conducerea statului, în noua lui așezare, — fenomenul cel mai caracteristic pentru cei zece ani dela unire.

Dacă aruncăm o privire asupra ideologiei născute spontan în întreaga nație odată cu unirea, — născută în mod firesc în urma trecutului de suferințe ca și a idealului nutrit, — vom vedea că statul român n'a putut realiza până azi astfel de cadre ale vieții publice, în cari componenții acestei ideologii să poată fi satisfăcuți.

În mod firesc, poporul românesc venia însetoșat de dreptate, de sfințenia legilor, de sancțiuni, de cari înainte n'a avut parte. Nici o îndoială nu putea riuri, că în statul național nu le-ar putea avea pe toate acestea fără nici o sfortare.

Este, însă, de ajuns să ne gândim, ce a putut realiza până azi statul român în domeniul libertății private și publice, pentru a înțelege desiluzia: cadrele date de el sunt departe de a putea satisface ideologia maselor în aceste domenii ale vieții. Felul cum se respectă libertatea dreptului de vot, a alegerilor; felul cum funcționează administrația justiția, jandarmeria, etc. este în gav contrast cu aspirațiile ideologice ale maselor.

Și faptul e cu atât mai dureros, cu cât *aceste aspirații reprezintă evoluția necesară nouă, în noul stat, năzuințele spre civilizație și*

în viața de stat, năzuințe cari sunt titlu de glorie a poporului unit, și legitimare pentru dreptatea istorică ce ni s'a făcut.

Dar statul n'a putut realiza până azi mai ales cadre pentru noua expansiune a forțelor naționale în domeniile practice ale vieții.

De curând, cu prilejul unei conferințe populare, în care arătam necesitatea pentru copiii dela țară de a îmbrățișa meseriile și negoțul, pentru a putea cucerii prin muncă și emulație cinstită orașele cari sunt străine în trei părți de țară, oamenii au ascultat liniștiți, cu băgare de seamă, dar la urmă am aflat că îndemnul meu, în această regiune, era urmat de mult. Nu de îndemn aveau nevoie! Se plâneau, că în școlile de meserii nu *mai încap* toți copiii lor cari ar vrea să meargă; că e nevoie de protecție pentru a mai putea pătrunde în ele, și că mulți după ce părăsesc școlile aceste, *nu mai află loc unde să fie plasați*.

Atât de mult a crescut în zece ani expansiunea forțelor naționale peste puterea de organizare a statului, peste capacitatea noastră de a fi deschis suficiente terenuri de muncă.

* * *

Și aici ajungem, de vrem ori ba, la marea boală a întregii noastre vieți economice-financiare, la incapacitatea de a fi dat, în cei zece ani dela unire, temeiul sănătos de dezvoltare a întregii economii naționale!

Intemeietorul unei consolidări și prosperări românești, care să acopere noua expansiune a forțelor naționale, ar fi fost omul care, pornind dintr'o largă și înțelegătoare concepție financiar-economică, ar fi pus, din primii ani după unire, temeiul stabilității și a posibilităților la noui creații în toate domeniile vieții economice.

Un astfel de bărbat ar fi fost pentru noi cu adevărat providențial; el singur ar fi putut pune în concordanță, — fără primejdia desiluziilor — noua creștere românească cu organizația vieții de stat; el ar fi dat cadrele de muncă pozitivă și s'ar fi ridicat peste toți politicienii mici și mari.

Să ne gândim numai la câteva fapte din domeniul economiei naționale!

Ce ne-ar fi dat până azi expansiunea românească dacă reforma agrară s'ar fi executat în *cei dintâi doi ani* după unire, just și cinstit, dându-se împroprietărilor posibilitatea de-a ajunge, prin credit ieftin, la fondul necesar pentru o bună lucrare a pământului?

Câte zeci și sute de sate noi nu am fi putut avea până azi, prin *colonizări*, dacă statul le știa organiza, și le-ar fi putut ajuta prin *stabilitate și credit ieftin*? E fals să se afirme că țărănul român nu e bun element pentru colonizări. În situația schimbată de azi, sub presiunea necesităților de a căuta noi izvoare de existență, cu răvna firească după o viață mai bună, am fi găsit ori câți coloniști. Dar, știe toată lumea cum e organizată la noi colonizarea: în loc de sate te trezești cu niște bordeie, și în loc de gospodari cu niște cerșitori.

Sau gândiți-vă dacă, moneda noastră fiind stabilizată în primii ani după unire, s'ar fi putut da un avânt întreprinderilor industriale?

Unde ar mai fi contrastul grav de azi între forțele naționale și organizarea dată de stat diferitelor terene de activitate economică?

* * *

Puterea de expansiune a nației a trecut peste capul statului. Dovadă de mare vitalitate pe deoparte, de grea nepricepere și nepuțință de organizare pe de altă parte.

Vom recunoaște bucuros, că un raport drept între cele două aspecte ale celor zece ani era greu de susținut. Forța vitală trebuia să fie mai mare, dacă suntem un popor sănătos. Dar de-aici până la paralizarea ei prin necrearea cadrelor necesare, e o distanță bunășoară.

Vom recunoaște iarăși, că aceste cadre nu se puteau avea satisfăcătoare decât prin conlucrarea tuturor celor pricepuți și harnici, prin guvernări îndelungate și cu excluderea politicianismului distrugător de forțe.

I. AGÂRBICEANU

File de caet

Boul

Picioarele și grumazul lui sunt un calendar, care nu dă greș niciodată. În mușchii lui, boul cuminte și răbdător citește zilele după urma pe care o lasă munca.

De aceia, el a știut de eri că azi e Duminecă, și când a intrat în ogradă, la asfințitul zilei și al săptămânei, după ce a băut apă proaspătă la jgheabul de lângă fântână, boul a ridicat încet botul ud din care atârnavă bale blajine și curate, a privit în apus cum muria cea din urmă zi de muncă și a mugit prelung și mulțumit.

În zori, jugul a rămas la locul lui și sufletul boului a zâmbit.

Dimineața a trecut cu ceasurile repede gonite de glasul clopotului bisericii din deal și de zarva prânzului. Apoi larma s'a îndepărtat, sgomotele s'au scurs ca un pârâu sonor în jos, spre cârciumă și horă.

În grajd liniștea e așa de mare, încât țiuie. Pare că timpul a ațipit.

Lumina după-amiezii, strecurată prin cele două ferestre mici așezate sus de tot, s'a cuibărit în fânul care miroase a odihnă: moțâie. Adierile dorm și ele lenevite prin frunzele copacilor.

Boul s'a culcat cum e mai bine: cu genunchii strânși sub el, cu trupul pe o parte. Fâlcile lui rumegă în ison egal nufteful, pe care pântecul lui înțelept socotește că nu l'a frământat destul. Ochiul lui mare, duios și bleg, își mișcă încet globul încoace și în colo: rumegă lumină...

Deodată, o muscă enormă, grasă și verde, intră prin ușa întredeschisă. Sboară pompos, cu sgomote de aeroplan în miniatură. Pare să aibe trebuiri grabnice, importante și multe. De aceea plutește cu atâta ifos, așezându-se și examinând fiecare țealtă și colțisor, pe rând, cu mare băgare de seamă.

Boul i-a auzit bâzâitul, care îi e așa de familiar, și știe, cu deplină siguranță, ce va urma. Dacă ar putea ar surâde la târcoalele muștei. Știe el bine, că e o simplă ipocrizie manevra asta. Ținta muștei e doar, de cum a intrat, poate chiar mai dinainte, pielea lui.

Musca s'a așezat pe o găleată goală, pe urmă pe un suman, acățat într'un cuiu, de-acolo pe coada unui biciu și apoi s'a plimbat pe fiecare zid în parte. În sfârșit, după o ultimă rotire, parodiind plânarea uliului, s'a pus pe fruntea boului, între ochiul și urechea dreaptă.

Boul, dureros turburat din somnolența lui duminicală, încrețește pielea. Musca zboară și, după o clipă, se așează din nou exact în acelaș loc.

Războiul între pielea boului și îndărătnicia veninoasă a muștei continuă cu mici schimbări de teren: pe gât, pe spate, mai sus, mai jos, acelaș.

După un timp, boul, într'o blajină și greoaie enervare, se întoarce cu mișcări mătăhăloase, pe cealaltă parte. O clipă speriată, musca se îndepărtează ca să revină îndată ce boul a încetat să se miște. Și boul enorm, hărțuit de minuscula insectă, privește trist și dureros, în gol.

Un ciripit ascuțit, proaspăt și cristalin, țâșnește în grajd și o paranteză neagră taie diagonal aerul. Rânduneaua s'a oprit sus pe o bârnă care-i adăpostește cuibul.

Musca bâzâie în sbor, precipitat, căutând un loc proaspăt pe trupul boului. Rânduneaua isbucnește iute ca o privire. Când s'a oprit pe bârna din partea opusă, bâzâitul s'a frânt brusc în tăcerea uscată.

După un timp, boul a înțeles și, întorcând capul, privește lung, umed, recunoscător, la pasăre.

Un salt.

Crăpătura ușei întredeschisă a sorbit rânduneaua și boul rămâne cu privirea nătâng mirată, afârnată în tavan. Pe urmă, încet, încet, pleoapele i se lasă cu încredere și liniștea îl acoperă ca un fân.

Boul e fericit.

Creierul, încet ca și umbletul lui, rumegă cu o duioasă și îndărătnică stupiditate, unul și acelaș gând. De altfel, gândul acesta unic îl gândește de când a început să gândească: de ce calul trage fără jug?

Cândul se rostogolește fihnit și acelaș în capul boului. Timpul curge prietenos, bun și monoton ca un ison de dascăl bătrân.

Pentru bou, Dumineca e pășunea prielnică din care paște odihna.

Părintele Ambrosie

Părintele Ambrosie și-a atins cu dreapta fruntea, pieptul și umerii în semn de cruce, a mulțumit duduiei Ecaterina, a îndoit frumos șervetul și s'a ridicat dela masă. Dar înainte de a părăsi odaia, când duduia Ecaterina era întoarsă cu spatele pentru niscaiva treabă (dânsa îi era verișoară dinspre mamă și purta toată grija casei), părintele a

strecurat în buzunar câteva rămășițe de pâine și a ieșit repegior să nu i se vadă roșeața.

Din toate vietățile curții, era o puică albă și drăgălașe, de care dânsul prinse mare slăbiciune, și Dumineca după amiazi, când își îngăduia odihnă deplină, era o mare plăcere a lui să iasă pe ceardacul din dos care dădea în grădină, cu o bucată două de pâine pentru puică. Inșă cum duduia Ecaterina era o ființă aprigă în rânduieli și hotărâri, și nu îngăduia să se strice rosturile, părintele era nevoit să se ascundă.

Din pricină, că socotia ca pe o vinovată abatere dela sufletul creștin, o faptă făcută în taină și din cauza unei emoții copilărești pe care o simțea la gândul primejdiei prin care trecea, părintele ajunse cu obrazul aprins în ceardac...

Acolo se așeză binișor într'un scaun larg de paie împletite, care îmbătrânise în casa d-sale. Scoase apoi cu grije bucățile de pâine și începu să le fărâmițeze cu băgare de seamă. Când sfârși cu aceasta, se aplecă ușor spre dreapta — partea unde se afla curtea — și chemă încetinel: „pui, pui, puica tatii!” În câteva clipe puica, sărind gardul cel mic, apoi pe marginea ceardacului, se apropie albă și prietenoasă. Oprită în fața lui își leagănă căpșorul isteț și viu, tremurându-și moșșorul mijind și privirea blândă a părintelui se întâlni cu ochirea piezișe de mărgea galbenă a puicii.

Popa Ambrosie întinse încet mâna cu fărâmiturile și puica, cu un picior ridicat grațios, începu să ciugulească legănându-și sacadat capul într'o parte și în alta, ca și cum ar fi întrebat: „Imi mai dai?”

Părintele, cu fața senină de plăcere, o mângăie pe spatele lucios și moale, iar când pâinea se sfârși, puica își șterse cu un gest fireșc ciocul în barba lui.

Ochii preotului se umeziseră, și rău îi mai părea că nu era chip să mai aducă o fărâmă două de pâine... Cu duduia Ecaterina nu era de glumit!

Mângăie dânsul puica binișor și cu drag, îi lipi căpșorul de tâmpla lui, dar puica, văzând că se sfârșise ospățul, o porni ușurel spre curte...

Părintele o urmări duios până ce puica se pierdu după casă, apoi își întinse privirea departe peste livezi, până de cealaltă parte a văii, unde se ridică, verde și proaspătă, creasta Nemernicului.

Bătrânele brațe ale scaunului cuprindeau odihnitor și prietenos trupul vârstnic al părintelui, iar zarea îi primea binevoitor privirea...

O moleșeală plăcută îi cuprinse încheieturile și sufletul i se îmbăie liniștit în liniștea priveliștei...

Crâmpieie ușoare de gând îi mângăiau mintea... predica din Dumineca trecută care dăduse roade atât de frumoase... mai avea câteva zeci de lei de adunat ca să poată cumpăra bisericii odăjdiiile pe care le ochise acum un an și șapte luni...

Incet, gândurile i se șterseră ca un abur...

O boare de sulfină și levănțică desmierdă ușor aierul...

Din grădină se ridică mirosul curat al busuiocului, miruind văzduhul cu mireasma lui de călugăr al florilor; și părintelui, cu privire împăienjenită, i se păru ca în vis, că duhul Domnului blagoslovește firea în după amiaza sfintei Dumineci și își simți sufletul lui umil și curata lui credință, așa de aproape de Părintele tuturor, în cât parcă Dumnezeu își întinsese degetul nevăzut ca să-i închidă ușor genele...

Somnul părintelui Ambrosie se petrecea limpede, fără vis, amestecat cu firea...

„Câine roș“

Cunoștințele mai intime l'au botezat: „Javră“. Copiii mahalalei i-au găsit o poreclă mai sugestivă: „Câine roș“. El, însă, n'a cunoscut nici odată deliciul de a poseda un nume și un pronume potrivit orânduelilor Stării Civile.

În zilele de lucru, „domnu Javră“ cum îi spun sergenții, nu este vizibil. Dar în fiecare Duminecă, exact la ceasurile două și jumătate, cu o neschimbată și aproape științifică punctualitate, își face intrarea în calea Moșilor, eșind din fundătura Vaselor.

Azi, Duminecă 12 August, e vară, pe calendar și în natură.

Mahalaua digerează.

Te miri, că sub arșița toropitoare trotuarele nu sforăie.

În sunetul dezolat al clopotului dela botul vagonului, pe care vizitiul copleșit de nădușală îl apasă cu un gest moțâitor, trece bleg cu căii ploștiți, huruind spart, un tramway.

S'a îndepărtat.

Un armean păros trece drumul.

O evreică însărcinată, purtând o găleată, cotește găfâind colțul, și dispăre sub o poartă.

Liniște.

Brusc, un glas de copil tipă uscuțit și prelung: „Câine roș“!
Un altul i se alătură: „Câine roș“!

Nici nu știi de unde au răsărit.

Un al treilea găinar iese alergând dintr'o curte, urlând, cât îl ține gura: „Câine roș“!

L'au zărit venind.

Peste câteva clipe, o namilă, fantastică își introduce făptura în calea Moșilor.

E un golan lung de necrezut. Unii spun, că are trei metri. Sdrențe de diferite colori, fluturătoare ca niște steaguri, îi acopăr trupul lemnos, adus de spate, cu umărul drept ieșind înainte și mai jos decât cel stâng. Niște ochi fără gene, de culoarea apei din canalele înfundate, clipeșc des cu un aer mereu speriat, contrastând cu mișcarea mâinilor lungi până la genunchi, ce se bălăbănesc fihniț, de cele două părți ale trupului.

Javră e desculț, poartă o fostă capelă de militar, fără cozoroc. Are urechi foarte mari.

È chel ca o bilă de biliard. Fața și nasul spuzite și roșii.

Serios, tacticos, aproape solemn, Javră primește cu o absolută indiferență urletele copiilor constituiți acum în bandă.

Omul o ia pe marginea trotuarului cercetând pavagiul cu mare băgare de seamă.

Huidueli, țipete, coji de pepeni, cutii de conserve, scaeți și ceata de plozi, îl urmăresc.

„Câine roș“, ascuțit, „Câine roș“ rotund și grav, imitând glasul bărbătesc, „Câine roș“, strident și prelungit; porecla sboară după el ca un gogoloș sonor.

Omul pășește impasibil.

Câte odată, când vre-un proiectil isbește bine, Javră se întoarce, ridică mâna și sprâncenele într'un gest paralel de supremă mirare. Îndată, un surâs sinistru, ca și cum un cuțit i-ar crăpat obrajii dela o ureche la alta, îi rănește fața. Mâna cade, ochii clipesc în semn de adâncă înțelegere și omul pornește grav înainte.

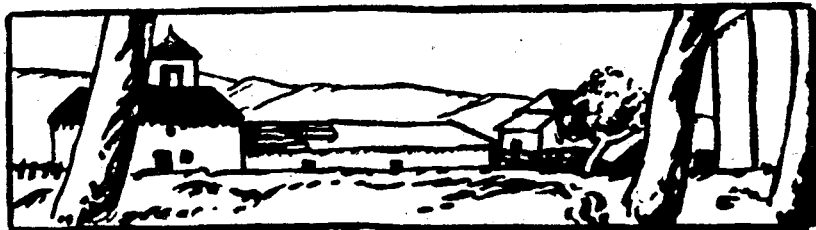
Când gălăgia după amiezii duminicale se revarsă în zarva și mai mare a serii, Javră își strecoară făptura rășchirată prin mulțime, cu acelaș pas măsurat.

În dreptul fundăturii Vaselor cotește.

Silueta lemnoasă, fluturându-și sdrențele se profilează în umbră, grotescă, neverosimilă: ai zice o sperietoare de pasări venită de de= parte, din lanurile coapte....

Câte un copil, rămas neculcat, o însoțește cu glas somnoros: „Câine roș“.

V. RUSSU-ȘIRIANU

Cel ce vrea să vină după mine...

— Cuvântare rostită în biserica Schimbării la față din Cluj,
Duminecă în 16 Septembrie 1928. —

*„Cel ce vrea să vină după mine, să se
lapede de sine, să-și ia crucea sa și să-mi
urmeze mie.“ (Marcu, VIII. 34).*

În Dumineca aceasta, de după „Înălțarea sfintei cruci“, biserica noastră iubiților creștini, ne pune înainte doctrina fundamentală a sfintei cruci, în chip deosebit, prin sf. Evanghelie anume rânduită. Afât înaintea sărbătorii, biserica ne cere atențiunea asupra crucii și doctrinei ce se desprinde din ea, cât și după sărbătoare, și Sâmbăta și Dumineca are anume „Evanghelie“, care ne pune în vedere crucea. Parcă ar fi prevăzut, cei ce au făcut rânduiala aceasta, că va veni vremea, și acuma este, când creștinii, mai ales la orașe, cum e și al nostru, nu mai prea cercetează biserica și sărbătorile cari cad pe o zi din săptămână, și astfel ne impune, ca Dumineca, — cea precedentă ca și cea consecventă, — să o închinăm motivului înălțător al crucii.

Cei ce privim viața cu ochii deschiși și cunoaștem realitatea vieții moderne la oraș, unde lupta pentru existență este atât de grea, înțelegem, deși nu putem scuza, lipsa multora de la biserică în zilele de sărbătoare de peste săptămână. Ne dăm seama, câți oameni sunt legați de munca zilei, în fabrici, în ateliere și întreprinderi, cari doar Dumineca le dau un repaos. Iată de ce admirăm înalta înțelepciune părintească, ce prezidează la scaunul patriarhal al Romei celei vechi, unde sf. Părinte a înțeles, acum câțiva ani, să facă o inovație, prin care desleagă pe creștinii ținători de biserica apuseană, de a ține sărbătorile de peste săptămână, obligând numai pe proei să le celebreze, iar pentru poporul credincios, — ca motivul educator de suflet să nu se piardă — obligația sărbătorii o pune pe Dumineca ce-i urmează. E o admirabilă acomodare la necesitățile imperioase ale vieții de azi, această măsură, și trebuie să regretăm, odată mai mult, că ea nu ni

se poate aplica și nouă, credincioșii bisericii de rital oriental. Pentru că ar fi desigur o necesitate și la noi, și mai ales la noi, unde evanghelia muncii ar trebui propovăduită, în armonie, cu necesitățile publice, ale educației sufletești. Căci într-o privință ținem prea multe serbători de nelucrare, și într'un fel prea mult „serbătorim“, spre le=nevire sau petrecere, dar de fapt nu serbăm în adevăratul senz creș=finesc, de a ne hrăni sufletul și a ne reculege înălțându-ne și întă=rindu-ne prin marile motive etice ale fiecărei serbători. Așa cum stăm acum, la orașe, serbătorile ce cad pe zi de lucru, peste săptămână, sunt nesocotite la biserică, și cercetate numai la locurile de petrecere; nu se lucrează — mai ales la safe — dar nu se poate lucra nici în suflete, la orașe, fiind cei mai mulți lipsă de la sf. Liturghie.

Numai privitor la serbătoarea sfintei cruce face și biserica noastră orientală — unită ori neunită cu Roma — o excepție, prin rânduiala anumită, care ne impune, ca în această Duminecă, să ne oprim, iubii creștini, în fața sfintei cruce, simbolul și stindardul legii noastre, și să adâncim în sufletele noastre doctrina legată de ea.

Ce este sfânta cruce, a cărei aflare, și înălțare, biserica noastră o prăznuiește, întru pomenirea faptului istoric că Elena, mama marelui Impărat Constantin, a găsit crucea, pe care a pățimit Mântuitorul lumii, și a înălțat-o spre cinstire, făcând anume o sfântă biserică pentru aceasta.

Crucea este și semnul de despărțire a două lumi; crucea este ca și peatra miliară, care înseamnă centrul evoluției umane. Când crucea Domnului s'a împlântat pe Golgota, s'a însemnat în linia timpului: până aci a fost „legea veche“, de-acum începe „legea nouă“.

Crucea este altarul creștinătății, pe care s'a jertfit jertfa cea mai sfântă a legii noi, mielul cel nevinovat, care a luat asupra sa păcatele lumii, Isus Christos fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu=omul, „întru care viață era“ și viața lui era lumina oamenilor; — s'a jertfit morții pe cruce, ca oamenii, păcătoșii de oameni, viață să aibă, și mai bogată viață să aibă!

Jertfa aceasta pe cruce, fraților, aceasta a fost începutul legii nouă și a lumii nouă. Jertfa în care și cel ce jertfește și cel ce se jertfește tot unul este: Domnul și Dumnezeu nostru în chip de om. Jertfa, ce o facem noi azi, în sfânta Liturghie, la care ne întrunim aici în această biserică și în toate bisericile creștine, catolice și apostolice, nu este decât o repetiție, în chip necruțat, a jertfei celei mari de pe Golgota crucii... Și când, în clipa supremă a acestei slujbe liturghice, preotul zice asupra prinosului de pâine: „Luați mâncați, acesta este trupul meu...“ și asupra potirului cu vin zice: „Beți dintru acesta toți, acesta este sângele meu...“, — nu face, decât să repe=tească cuvintele Mântuitorului și să împlinească porunca lui: „Aceasta să o faceți întru pomenirea mea!“

O admirabilă taină și admirabilă plinire de poruncă a Domnului! Că nu este clipă de timp, fraților, în care să nu se împlinească acest cuvânt de ordine al Domnului! Nu este clipă de timp, în care undeva, pe rotogolul pământului, să nu se rostească, iară și iară, și

neconținut, din rost de preot creștin, într-o limbă sau alta, acest sacrosanct cuvânt al lui Isus, ce l'a rostit în mijlocul apostolilor săi, la masa de cină intimă, la cina cea de taină, și cea din urmă, ce a avut-o cu ai săi împreună, în preajma sfintelor sale patimi de pe cruce, după ce li-a spus: „Cu poftă am poftit aceste Paști să le mănânc cu voi mai înainte de patima mea.” (Luca XXII. 15.) când a luat în mână pâinea și binecuvântând și frângând a dat-o învățăceilor și apostolilor săi, și a zis: „Acesta este trupul meu, care se frânge pentru voi spre iertarea păcatelor.” Și apoi luând paharul cu vin li-a dat zicând: „Beți dintru acesta toți, acesta este sângele meu, al legii celei nouă, carele pentru voi și pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor...”

Aceste declarații solemne, rostite, ca un testament dumnezeesc, înainte de moarte, așa zicând, cu limbă de moarte, erau instituirea prevestitoare a Liturghiei sfinte, ce o săvârșim, după tragica Liturghie a Calvarului, săvârșită cu propria sa sacrificare pe altarul de cruce al omenirii, prin fiul lui Dumnezeu cel unul născut, — și o săvârșim și noi la porunca ce pecetluiește această dumnezeiască prorocire: „Aceasta să o faceți întru pomenirea mea!” Ne cutremurăm cugețându-ne cât de uimitor de fidel se împlinește acest comandament al Domnului: „Să o faceți întru pomenirea mea!” — Pentru că socotind cum în fiecare clipă, undeva, pe globul pământului se zorește de ziua, — cum se face într'alte zone seară — în tot minutul undeva un preot rostește cucernic și emoționat sfintele cuvinte de consacrare liturgică, ce îndeplinesc jertfa nesângeroasă a legii nouă în trupul și sângele Domnului.

O! dacă s'ar împlini așa de complet și de fidel tot ce a poruncit și dorit Domnul Christos, cum se plinește porunca jertfei liturgice, o! ce bine și ce fericire ar fi pe acest pământ; cum am simți cu toți întru toate împărăția lui Dumnezeu pe pământ! Dar, vai, nu se împlinește voia Domnului, — pre cum în ceriu și pe pământ, pe cum la altar și în viața cea de toate zilele. Și nu se plinesc, nici măcar cele ce le cere crucea, cu care atâta ne însemnăm, de ne „crucim” și o banalizăm.

Trebuie drept aceea să adâncim înțelesul crucii și doctrinei ei, pentru ca să ne reîntegrăm respectul ei. Trebuie să ne dăm mai serios și mai profund seama, ce înseamnă a te mărturisi închinător al sfintei cruci, a te numi creștin! Iată de ce Maica Biserică, întru înțelepciunea ei maternă, ne impune să privim atât de des, în cultul public, la sfânta cruce, tâlcuindu-ne, cu vreme și fără vreme, graiurile ei.

Sub acest aspect să privim sărbătoarea și Evanghelia ce ni s'a cefit azi, una din paginile de sinteză a doctrinei creștine.

Ce ne zice Domnul Christos, în cuvintele, ce s'au cefit? Intre altele zice:

Cela ce voiește să vină după mine, — adevărat să se facă ucnicul și urmașul meu, aderentul și clientul meu, — „acela să se lapede de sine”; — să nu umble tot după pofta inimei lui, ci să se

lapede de egoismul lui meschin, de poftele și veleitățile lui, din contră: — „să-și ia crucea sa“, și așa cu crucea sa în spinarea sufletului său, „să-mi urmeze mie“. Fie care din noi își are „crucea sa“, sarcina sa, misiunea sa, datoria sa, slujba sa, cu răspundere; aceea este crucea lui! Să vie deci cu acelaș devotament, cu acelaș suflet conștient și gata de sacrificiu, cu care Christos și-a luat crucea, și și-a dus-o pe Golgota aspră și petroasă, în sus, gata să moară pentru ea, răstignit pe ea. Acela să se lapede de sine, de egoismul, de poftele și ambițiile sale deșarte, de vanitățile și patimile sale, și să urmeze pilda Domnului, al cărui urmaș, se zice, a fi!

Oare așa facem noi? Așa ne comportăm și așa ne purtăm crucea, pentru cei mulți, și pentru îndreptarea păcatelor lor, ori pentru înmulțirea păcatelor lor cu păcatele noastre?

Mai zice Domnul:

„Cine vrea să-și măntuiască sufletul său — pierde-l=va...“ Va să zică, cine e egoist, și nu se gândește decât la sine, fie chiar și la măntuirea sa, — dar nu se gândește și la sufletul altora, la binele altora nu reflectează; acela, tocmai pentru îngustimea de inimă a egoismului sufletului său, „pierde-l=va!“

„Lară cine își va pierde sufletul său — adecă își va sfărma și vor frământa sufletul său în muncă și iubire jertfitoare — pentru mine și pentru Evanghelia mea — propovăduirea și doctrina mea — acela îl va măntui pe el. Acum să ne plecăm genunchii sufletului înaintea crucii, de pe care se desprind ca niște fulgere grăitoare aceste cuvinte, și să ne ispitim conștiința, oare cum stăm în fața acestei judecăți?

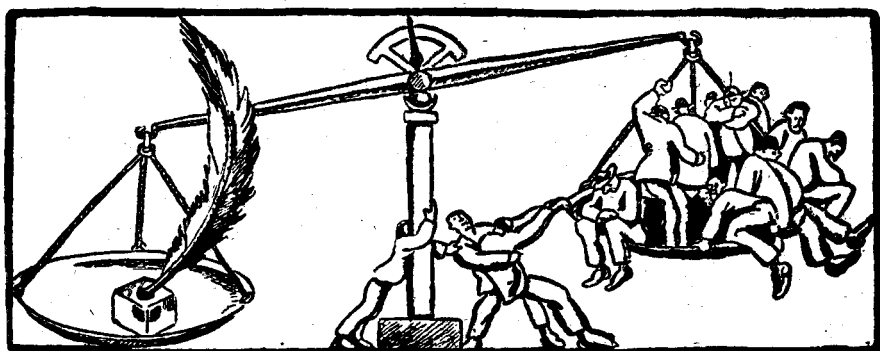
Pe noi, românii creștini, — iubiți ascultători — cuvintele sfintei cruci trebuie să ne intereseze mai mult de cât pe alții. Căci noi, sub aspect, de români și de Creștini, eram de față la marea tragedie a Calvarului. Străbunii noștri dădeau asistența armată a împărăției Romei — al cărei cetățean era și Isus Nazarineanul, înscris în registrele stării civile din Vifleimul Iudeii, la executarea nedreptei sentințe de moarte aduse de sinedriul arhierieilor ovrești. Prin strămoșii noștri eram martori gravi ai clipelor zguduitoare, când fiul lui Dumnezeu sub spasmul suferințelor striga: „Eli, eli, lama sabactani“: Dumnezeule, de ce m'ai lăsat? — când ceriul s'a întunecat, pământul s'a cutremurat, pietrele s'au despicat și mormintele s'au deschis... Am fost acolo alături de Maica sfântă a Durerilor și celelalte femei cuyioase crezetoare în Cristos! Mai mult, cea dintâiu mărturisire, publică prin care sub impresia celor văzute se recunoștea Dumnezeirea lui Isus, a isbucnit din inimă de roman, prin roștul Centurionului, care a strigat primul credeu al creștinătății: „Cu adevărat acesta fiul lui Dumnezeu era!“

În calitatea aceasta de urmași ai romanilor și creștinilor martori ai patimei și jertfei măntuitoare de pe cruce, dacă ne-am asemăna noi, în fața crucii Domnului, și ne-am cerceta cu o privire largă și scrutătoare de suflete oare cu ce obraz putem sta în fața lui Dumnezeu stăpânul nostru suprem? În epoca istorică, ce străbatem, ca colectivitate de neam și de biserică, la 10 ani după plinirea dorirei

tuturor generațiilor, din trecut, când ar trebui să „stăm bine, să stăm cu frică”, ca în fața lui Dumnezeu, la marea Liturgie euharistică — de mulțămire pentru toate câte a făcut Domnul nouă — și sus având inimile să iubim unul pe altul și ca într'un cuget să mărturisim, — oare noi, într'adevăr să nu simțim cu toții nevednicia, cu care ne înfățișem, în fața crucei cele mântuitoare, plini de ură și zavistie, cuprinși de dihonja certelor sfâșietoare, a egoismelor rușinoase, răsunând lumea de jafurile și nemerniciile celor ce ar trebui să fie pilda lumilor chivernisitori... Și oare să nu simțim că și nouă, și special nouă, ne sună cuvântul de foc al Domnului, care zice, că „Cine se va rușina de mine și de cuvintele mele, întru acest neam preacurvar și păcătos, și fiul omului se va rușina de el...” Și nu ne temem oare că și nouă ne va zice, ce li-a zis jidovilor lacomi egoiști, și nemernici: „Eu merg, și mă veți căuta”, — va veni vremea să vă dați seamă, dar prea târziu și mă veți căuta pe mine — precum acumă nu mă căutați și nu mă ascultați — „și nu mă veți afla, și în păcatul vostru veți muri!” (Ioan, VIII, 21).

Sub cutropitoarea sarcină a acestui examen, cade-se, iubiților creștini, să ne plecăm înaintea crucei și a Domnului, care a înălțat-o ca un simbol de mântuire, cum Moise a înălțat șerpele de aramă în pustie, spre vindecare contra mușcăturilor veninoase ale tuturor șerpilor invidiei, pizmei, hulei, urei, clevefirei, dihoniei, ce ne-a făcut de rușine între oameni, ca pe cei mai din urmă ai pământului, și dându-ne seamă de obârșia înaltă, ca creștini și ca români, să ne rugăm Dumnezeului nostru, care atâta ne-a iubit, cât morții s'a dat pentru noi, — să ne ierte și să ne lumineze, pe toți, ca cel puțin de aci încolo să-i urmăm, cum o dorește Domnul: „Cel ce voiește să vină după mine, să se lapede de sine, să-și ia crucea sa și să-mi urmeze mie!” Amin!

Protopop Dr. ELIE DĂIANU

Legea administrativă și răspunderea puterii executive

Semnalăm în numărul trecut absența ideii de suveranitate națională din legea pentru unificare administrativă, actualmente în vigoare și accentuăm că orice modificare de aici trebuie să pornească. Era, desigur, numai o părere și recunoaștem că ea nu echivala cu o soluție. Privind în ansamblul ei legea din 1925, incompletă și jenantă pentru bunul mers al treburilor publice, nu o *modificare*, chiar mai larg concepută decât o intenționează actualul guvern, ar fi soluția, ci o *nouă lege*, închiegată din cercetarea atentă a tuturor elementelor cari compun astăzi mecanismul vieții administrative a României. Din nefericire, atâta vreme cât va prezida în partidul liberal concepția strâmtă că unificarea nu se poate face altfel decât extinzându-se legislația redusă și adeseori arierată a micii României de ieri, orice nădejde de mai bine este iluzorie și orice contribuție din afară de partidul de la putere zădarnică.

De aceea nu putem crede în utilitatea lucrărilor dela ministerul de Interne. Rezultatele obținute în noile provincii după trei ani de aplicare a acestei legi de unificare, așa de puțin conformă cu scopul ei, nu par a deranja pe autorii ei, cari astăzi se gândesc la unele modificări de amănunt, fără nicio importanță pentru economia generală a legii. Din potrivă, partidul liberal se arată a fi încântat de legea, care îi permite să salveze o aparență de popularitate politică în noile provincii, cedând din patrimoniul ideii naționale. Cazul recentei alegeri comunale dela Arad e tipic. S'a disolvat abuziv un consiliu bine echilibrat pentru a reprezenta onorabil ideea autorității statului național acolo pe granița de vest a țării, iar în locul acestuia s'a ales prin

teroare și mezialianță o compoziție evreo-maghiaro-română, cu puternică majoritate... minoritară. Interesele partidului dela putere au fost astfel salvate, cedându-se rușinos patrimoniul scump al demnității naționale.

Cazul de la Arad nu este un fapt izolat. E însă caracteristic pentru felul cum a fost concepută așa zisa lege de unificare administrativă. Mai întâi, unificarea se face dincoace de Carpați în trecut, cu vechile forțe stăpânitoare la orașe, nu în prezent, cu formele generale de viață ale României libere. În adevăr legea administrativă din 1925, prilejuiește în orașele din Ardeal și Banat o nouă înscăunare a elementelor etnice dominante din trecut, asupra elementului românesc autohton și redeschide vechiul proces, datorită căruia expansiunea noastră dincolo de granițele satelor și ate iobăgiei era sistematic stăvilită. Rezultatul se dovedește deci fundamental potrivit scopului mărturisit ale legii. În al doilea rând, felul cum s'au desfășurat evenimentele cu prilejul cazului de la Arad, evidențiază imperfecțiunea legii sub un alt raport. Legea scoate din atribuțiunile lui de răspundere pe ministrul de Interne și trece putere executivă unui for fără răspundere, care este așa numitul *consiliul superior administrativ*. Art. 274 spune: „*Dizolvarea se pronunță prin decret regal pe baza avizului consiliului superior administrativ și în urma cercetării făcute la localitate de un inspector general administrativ pentru consiliile județene și consiliile comunelor urbane, reședințe de județ și ale municipiilor*“. Cu alte cuvinte ministrul n'are nicio atribuție, deși el este împuternicit să aplice legea. Și acest lucru se repetă mereu în lege, pretutindenea și în toate chestiunile. Ori, ne întrebăm ce se întâmplă, când consiliul superior administrativ vrea să dizolve un consiliu și ministrul se opune? După textul legii, dizolvarea s'ar putea face „prin decret regal și pe baza avizului consiliului superior administrativ“, deci peste voința ministrului, care aplică legea și poartă răspunderea ei. Nu același lucru e posibil însă când ministrul ar vrea și consiliul superior administrativ s'ar opune. Fără consimțământul acestuia din urmă decretul nu poate avea puterea legală, căci se opune art. 274.

E o aberație, care se contrazice în textul aceluiaș articol. La aliniatul al doile se spune: „*Pentru celelalte comune dizolvarea se pronunță de prefect pe baza avizului delegației permanente județene, în urma unei realabile cercetări*“. Aici trecerea de atribuții e logică, de la ministrul către reprezentantul său prefectul, ceea ce dovedește că și în cazul necesității de dizolvare a unui consiliu județean sau de comună urbană firesc ar fi ca răspunderea dizolvării să o poarte ministrul și nu un for consultativ, cum trebuie să fie consiliul superior administrativ.

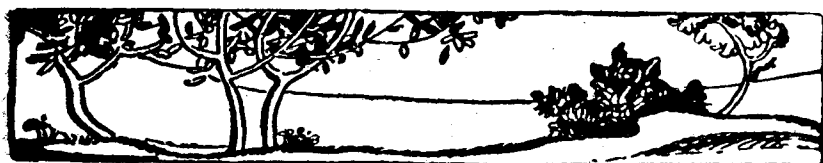
Acest amestec confuz de atribuții este profund dăunător pentru buna aplicare a legii. Ori se știe că legea cea mai incompletă și defectuoasă, aplicată cu pricepere și tact, poate da rezultate mai bune decât o lege excelent concepută, dar expusă la tot soiul de conflicte de atribuții. Așa cum este legea administrativă din 1925, fără ames-

fecul consiliului superior administrativ, ar da cu totul alte rezultate, decât cele ce se recoltează în orașele ardelene și bănățene. Și iarăși revenim la cazul de la Arad. Dizolvarea vechiului consiliu s'a făcut din anumite considerațiuni politice. Organizația locală a partidului liberal avea nevoie de această dizolvare pentru a-și putea plasa partizanii. Deci, consiliul superior administrativ, despre care ni se spune că a fost creat și substituit ministrului pentru a se evita amestecul intereselor de partid în administrarea gospodăriilor județene și comunale, nu corespunde chemării sale. Din potrivă, crearea acestui for anticonstituțional dă loc la instituirea unui monopol politic asupra administrației județelor și comunelor, înlăturând răspunderea puterii executive. Acum acest monopol se exercită de către partidul liberal, care a creat consiliul superior administrativ cu oameni devotați lui. Mai târziu, când alt partid va avea cum să schimbe compoziția acestuia în favoarea lui, monopolul va trece în alte mâni.

Prin urmare se dovedește că s'a făcut un abuz inutil trecându-se atribuțiunile ministrului în mâinile consiliului superior administrativ. Mai mult, credem că s'a săvârșit o mare greșală, pentru că e preferabil să știm că actele de administrație și de românism ale unui consiliu județean sau comunal sunt judecate și sancționate de un factor cu răspundere, decât să avem conștiința că munca cea mai onorabilă și ficioasă cea mai condamnată rămân la aprecierea capricioasă a unui for, care își poate permite orice fantezie.

Dacă guvernul e convins de necesitatea modificărilor ce intenționează să facă în legea pentru unificarea administrativă și dacă vrea să realizeze o operă utilă, să restabilească ordinea constituțională în lege, punând consiliul superior administrativ în rolul ce i se cuvine de organ consultativ, și redând ministrului de Interne deplina exercitare a puterii executive. Și atunci se va rezolva în bună măsură și cealaltă chestiune, a reintronării suveranității naționale în conducerea orașelor înstrăinate din nouile provincii.

D. I. CUCU

Un luptător pentru Basarabia

— Cassian R. Munteanu —

La Lugoj, în începutul parfumat de Iunie, s'a sfințit, deasupra unui mormânt, monumentul poetului bănățean Cassian R. Munteanu. Așa îmi face cunoscut d. dr. Vasile Lohan, directorul liceului „Coriolan Brediceanu” din îngrijirea căruia, în șintirimul bănățean, străjuiește chipul poetului.

Cassian Munteanu!...

În odăița strâmtă din „Alexandrovscaia” Chișinăului, abia încăpeam redactorii celui dintâi și celui mai bun ziar pe care l'a avut Basarabia: „*Sfatul Țării*”. Uniformele rusești ale anului 1918 se perindau pe la singura fereastră ca pete de negură gonite de vânt. Din tipografia de care nă despărția un grilaj, venia miros de cerneală și huzul îndepărtat al mașinilor.

În România de atunci, până la Milcov, „*Sfatul Țării*” era gazeta cea mai bine informată. Două feluri de știri atrăgeau cititorii mai ales: Din Rusia tulbure și furtunoasă, și știri de la armatele aliate din Peninsula Balcanică. Cu cele dintâi se ocupa redactorul nostru Cassian Munteanu; cu celelalte directorul, macedoneanul Constantin Noe.

Cassian Munteanu locuia la Tighina: străjer Ucrainei hatmanului Scoropadschi. Acolo, într'o dimineață, l'am vizitat. Locuia pe strada Tolstoi într'o curată odăiță dintr'o casă bătrânească. Înconjurat de ziare rusești, chipul lui palid de mucenic răspândia ceva din tristețea unui sfârșit de toamnă. Pentru a cunoaște mișcarea de peste Nistru învățase rusește. Și agera lui minte dibuia, din numeroasele foi, materialul care trebuia ziarului nostru. Avea prieteni peste Nistru care-l aprovizionau cu știri. Când părăsia chilia lui plină cu cărți, hoinăria pe malul Nistrului sau căuta la gară un cunoscut prin care să trimită manuscrise la Chișinău. Urmăria cu febrilitate închegarea României Mari. Basarabia era pentru el „Banatul lui drag”. Când intra, rareori, la redacție, noi, parafrazănd pe Victor Vlad Delamarina, îl întâmpinam cu:

— „Tăt Banatu-i fruncea”.

— „Și tăta Basarabia“, răspundea glasul lui dulce ca o armonie de strună.

La Tighina trăia și rolul unui Gheorghe Lazăr. Avea case de prieteni unde zilnic se ducea și predă limba românească. Cu entuziasm vorbea de progresele ce le făceau „moldovenii“ lui. Și n'am să uit niciodată scena când l'am găsit într'o vie, în „drote galovca-Dacia“ predicând graiul românesc între un numeros grup de elevi maturi: funcționari dela poștă, dela prefectură...

Pentru a înțeți munca, Cassian Munteanu își luase tovarăș și ajutor pe un alt bănațean, pe scriitorul Petre Nemoianu, care a trebuit să nvețe limba rusească și să-l împlinească în ziua când Cassian Munteanu, aprins de dorul Banatului, a luat drumul Lugojului.

Acești doi bănațeni, străjuind, în vremuri de cumpănă, la hotarul plin de primejdii din răsăritul țării, au fost promotorii mișcării culturale și naționale dintr'o regiune înstrăinată.

Cassian Munteanu a dus o zbuciumată viață de luptător, pe care singur a descris-o.

*Cât am trăit, pribeag în lume,
Am fost tovarăș cu amarul...*

Munca i-a măcinat viața. Abia ajuns deputat al României Mari, închide ochii într'o zi, ochii acei care înfățișau tristețea florile bătute de brumă. Și s'a împlinit prorocirea lui:

*Presimt că voi muri în floare,
Când frunza veștejită moare.*

Presimțea că va muri pe pământ strein. De aceea, din 1914, se ruga:

*— Cu carul să mă duceți, tată,
In sat la noi, la noi acasă,
Și să mă așezați pe masă
Cu fața 'n grinda afumată.
Să-l vază satul — vină roi! —
Pe cel înstrăinat de voi.*

*Iar când purcedeți spre mormânt
In versul clopotelor sfânt:
Să-mi poarte flăcăii pe umăr coșciugul
Cu mersul domol, precum ară cu plugul,
La toată răscrucăa convoiul să crească
Și iar să pornească...*

Cântecul lebedei!...
Basarabia va păstra amintirea lui Cassian Munteanu ca pe niște moaște...

Soroca.

D. IOV

Cronica politică

Criza

S'ar părea, că înțoarcerea din străinătate a d-ului Vintilă Brățianu, — care coincide cu unele vești pesimiste asupra tratativilor financiare din străinătate, — a pus la ordinea zilei, în acest final de vacanță agitată, problema unei apropiate schimbării de regim. Oficioasele partidului liberal, firește, se întrec în publicarea comunicatelor, liniștitoare numai pentru partizani, dând de veste cetățenilor, că mai au încă de gustat din binefacerile cărmuirii actuale. Orice guvern, în ajun de a părăsi puterea, se simte obligat să declare, că e mai tare decât oricând. De ce ar face excepție tocmai guvernul liberal, pentru care menținerea iluziei reconfortante e mai necesară ca pentru orice altul?

Realitatea vorbește, însă, altfel. Actualul guvern, deși nu în forma lui actuală, s'a instalat la conducerea trebilor publice împotriva voinței obștești, și, ceea ce e mai grav, fără puțința de a aduce vreun folos pe seama țării, numai din dorința egoistă de a domina situațiunea politică într'un moment, pe care l'a socotit primejdios pentru existența sa. Temerea s'a dovedit, în curând, neîntemeiată, dar partidul liberal a rămas la locul său de răspundere, unde nicio necesitate nu-l chemase. Situația sa, de la început a fost dificilă și falsă, ca a tuturor celor nedoriți, nepoștiți, și, pe deasupra, inutili.

Câtă vreme a stat în fruntea acestui guvern personalitatea proeminentă a răposatului Ion I. C. Brățianu, hibrida compoziție a fost susținută de netăgăduitul prestigiu al acestuia. Partidul liberal se simțea condus de mâna tare a unui șef cu autoritate, care se bucura, pe deasupra, de deplina încredere a Regelui său. Iată, însă, că Regele a murit. Iar după puțină vreme, pe neașteptate, Ion I. C. Brățianu l'a urmat, prăvălit în mormânt de o nenorocire aproape misterioasă.

Intreaga greutate a situației a căzut pe umerii debili ai d-ului Vintilă Brățianu, în care partidul liberal nu mai recunoaște niciuna din însușirile regretatului său frate.

Toate defectele congenitale ale guvernării actuale au ieșit la iveală imediat, mai nemiloase decât oricând. Noul șef, d. Vintilă

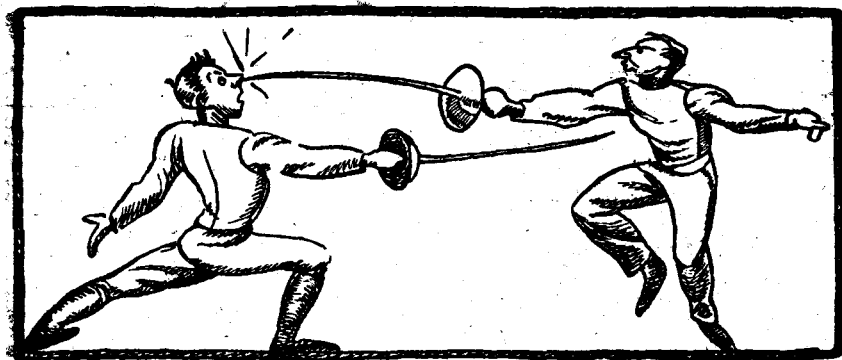
Brătianu s'a declarat provizoriu în slujba sa de președinte al Consiliului, încercând să-și cârpească echilibrul printr'o colaborare cersită la ananghie opoziției național-tărăniste. S'a întâmplat ceea ce era firesc. Această mână de ajutor i-a fost refuzată de niște concurenți animați de o subită intransigență, cari n'aveau niciun interes să mântuiască dela moarte un guvern, a cărui moștenire o vânau cu afâta ardoare. Deși Vintilă Brătianu a rămas să-și poarte înainte povara propriilor sale erori. Crezând că-și poate prelungi astfel provizoratul vreme îndelungată, a apucat-o pe calea pocăinții...

Și-a revizuit, mai întâi, vechile sale concepții economice. A ucis în sine însuși repulsiunea pentru capitalul străin și a alergat peste hotare în căutarea unui împfumat. A abandonat ideia revalorizării leului și a întocmit un plan de stabilizare a monedei noastre, după programul batjocorit al adversarilor. S'a arătat gata să răstoarne întreaga legiuire minieră, pe care el însuși o întocmise. A schimbat axa orientării sale în politica externă. A reluat, în sfârșit, cu mult mai puține șanse de succes, negocierile cu Germania, pe cari, pe vremea guvernului prezidat de d. general Averescu le taxase drept adevărată trădare de patrie.

Din nefericire, totul a fost zadarnic. Niciuna din aceste reneșări nu i-a oferit un câștig palpabil, cu care să se prezinte înaintea opiniei publice, ca o pseudo-justificare a cărmuirii sale impopulare. Iată pentru ce, indiferent da comunicatele oficioaselor liberale, guvernul se vede silit să se gândească la plecare. Nu fiindcă cei cari voiesc să-i ia locul ar fi ajuns la acest rezultat prin întrebuintarea forței. Ci pentru că propriile sale mijloace nu-l mai ajută să stea în picioare. Partidul liberal a ajuns, în fine, după un lung șir de compromisuri cu doctrina sa, să-și înfăptuiască cel puțin în parte faimoasa sa lozincă. El cade prin sine însuși.

Cât despre chestiunea succesiunii, nu mai e nevoie să arătăm părerea noastră. Suntem încredințați, că singura soluție nimerită, care nu aruncă țara pe povârnișul necunoscutului și prin care se poate realiza un maximum de bine, e revenirea la guvernarea partidului popularului, întreruptă în plină operă constructivă, fără nicio îndreptățire, în vara anului trecut. Orice altă deslegare a crizei ar putea deveni primejdioasă. Capitularea în fața demagogiei, mai ales...

ION BALINT

GAZETA RIMATĂ

Lista de bucate

Pe lista de bucate a restaurantului „Ștefan” din Sovata figurează un fel de mâncare nouă: „Ragout à la Maniu”.

(Correspondentul ziarului „Dimineața”).

*Birtașul ăsta m'a dat gata,
M'a 'nbolnăvit fără să știu,
Acum trei zile, la Sovata,
Mâncai ragout à la Maniu!..*

*N'avui o listă de bucate,
Și, imprudent, am consumat
O porție și jumătate...
Sunt un om mort! M'am curățat!.*

*Tocana, cum mi-a fost servită,
N'a fost urâtă ca aspect; —
Părea doar' zeama cam sleiță,
Și-un fir de varză cam suspect...*

*Și, totuș, mi-am stricat stomacul,
Am amețeli, mi-e capul greu,
Să știți c'o să mă iee Dracul:
In sos, a fost un expozeu...*

Vă jur pe carul lui Appolo;
Pe zeul cel mai indulgent,
Mă voi feri de azi încolo,
Voi ști s'aleg; voi fi prudent...

De-o fi să scap de boala-mi tristă
(Se 'ntâmplă și minuni mai mari)
Am să mă uit, de-acum, pe listă:
Mai sunt pe lume bucătari!

De-oi trece 'n fara unzurească,
La Pesta, sau în alt oraș,
Il pui pe Csicsó să-mi gătească
O cratiță de papricaș.

Sau, mai departe de hotare,
De-oi vrea în Prater să m'așez,
Il chem pe Vaida să-mi prepare
Un șnițel strașnic, vienez!

Mă duc pe urmă, în căruță,
La Mihalache cel isteț,
Să-mi toarne o mămăliguță
Bătută 'n cet pe făcăleț...

Mai știu, în fine, o mâncare
Gătită'n cel mai fin ulei,
E un guvern de concentrare:
Ghiveci din fabrica Știrbey.

Fripturi și fel de fel de vinuri
Mănânc și beau până târziu...
Dar nu mă omorâți în chinuri,
Nu-mi dați ragout à la Maniu!

GHIȚĂ PÂRJOALĂ

— Fost tovarăș la grădina
„Leul și cârnațul“ —

I N S E M N Ă R I

Autonomiștii lui Kristoffy. — Închipuindu-și, prosteste, că au descoperit o nouă armă împotriva dlui Octavian Goga, de activitatea căruia s'au tot împiedecat în ultimii douăzeci de ani, foștii conducători ai răposatului partid național au tradus de curând într'o românească aproximativă un pasagiu din memoriile ministrului maghiar de pe vremuri Iosif Kristoffy, în care se vorbește despre acțiunea directorului *Tării Noăstre* în epoca de neutralitate a României.

Pentru cine are o amintire cât de vagă a evenimentelor din anii 1914—1916, e de prisos să mai reamintim rolul de animator al conștiinței românești, pe care l'a îndeplinit atunci d. Octavian Goga, alături de părintele Lucaci. Cei doi soli pribegi ai acestui colț de țară au fost, în acele ceasuri de cumpănă și de ezitare, purtătorii dorinței de unire a Ardealului, care, strâns în obezile unei tăceri de mormânt, întreruptă doar de declarațiile de loialitate ale detractorilor

de astăzi, nu vorbea decât prin graiul lor.

Ce ar putea să spună, prin urmare, memoriile lui Kristoffy, pentru ca aceste fapte, cunoscute să fie răsturnate; pentru ca nimbul de luptător al unității naționale să părăsească fruntea dlui Octavian Goga; și pentru ca laurii recunoștinței românești să înconjoare, cu exclusivitate, chelia strălucitoare a dlui Șt. Csicsó-Pop? Vom reproduce pasagiul cu pricina, cu scopul dinainte mărturisit de a scoate la iveală, în acelaș timp, naivitatea jalnică a decedatului ministru maghiar, cași răutatea ridicolă a binecunoscuților noștri adversari. Iată ce scrie bietul Kristoffy în memoriile sale: — „Trebuie să dezarmăm pe Goga și soții săi cu propaganda lor prin acordarea autonomiei Ardealului. Cu aceeașta va dispărea imediat mișcarea lui Filipescu, ceeace va elibera și dinastia română de subt presiune. Nu va fi greu să ne apropiem de Goga“. Nici nu se se poate închipui o dovadă mai eloc-

vență despre complectă nepricepere a oamenilor și a împrejurărilor din partea unui bărbat politic al Ungariei!

Așteptați puțin și veți vedea, cum teribilul document se întoarce în favoarea d-lui Octavian Goga. Într-adevăr, ce credea Kristoffy? Mai întâi, că acțiunea d-lui Oct. Goga și a celorlalți ardeleni cari l'au urmat, trebuia împiedecată cu orice preț, ca să se evite intrarea în război a României. Apoi, că mijlocul cel mai nimerit pentru a ajunge la acest rezultat era acordarea autonomiei Ardealului. Până aci, judecata nu era lipsită de logică. Conducătorii politice maghiare știau, că vor găsi totdeauna în rândurile fostului partid național-român destule spirite tranzaționiste, cari să accepte formula autonomiei. Faptul, că n'au făcut-o nu pledează pentru inteligența lor! Dar încercarea de a stabili o apropiere de d. Octavian Goga în acele momente (ca și mai înainte, de altfel!) ar fi fost zadarnică dela început. Dovadă, că nimeni n'a încercat o asemenea absurditate. Ce Dumnezeu, agenții spionajului austro-maghiar știau prea bine, în acele zile de revărsare a corănelor, cine era de vânzare și cine nu...

Să aflăturăm acum, la fantazia mediocruului Kristoffy, care pomenește despre ideia năstrușnică ce i-a venit în 1915 să acorde autonomia Ardealului, un alt document, ceva mai precis și mai interesant, pentru a trage apoi convenitele concluzii. E vorba de memoriile celebrului conte Karolyi, în mâinile căruia au fost depuse destinele Ungariei după prăbușirea militară a Monarhiei, și care a tratat, în vremea aceea de prefaceri adânci, cu căpeteniile așa numitului partid național. Și să ne înțelegem! Aceste persoane erau *aceleași*, cari caută acum să descopere documente împotriva d-lui Octavian Goga. Ei bine, iată certificatul, pe care contele Karolyi îl dă acestor intransigenți patrioți. El zice: —

„Printre politicienii români cu care am tratat nu era încă o unitate de vedere necesară pentru o înțelegere. Românii cereau o autonomie extrem de largă pentru poporul român, adică pentru Ardeal, care ar fi fost legat de patria-mumă (Ungaria) cu fire mult mai slabe, decât cum am fi dorit-o noi. Dar nici din pretențiunea cea mai exagerată nu lipsea ideia expresă de nu se rupe de Ungaria...” Aceștia sunt autonomiștii lui Kristoffy. Li recunoaștem.

Va să zică, d. dr. Alex. Vaida, care trata cu contele Karolyi în toamna târzie a anului 1918, și care cerea autonomia Ardealului, fără a se rupe de Ungaria, se înfățișează ca un combatant intransigent al unității naționale, pe când d. Octavian Goga, care din primul ceas al conflagrației mondiale a militat pentru întregirea hotarelor României, a fost un dubios oportunist, care numai din întâmplare n'a fost cumpărat de guvernul dela Budapesta, după sfatul inteligent al lui Kristoffy... Așa o fi! Și dacă lucrul acesta nu reiese destul de limpede din documentele publicate, mai făgăduim și altele.

Lada noastră nu e o ladă goală. Mai doriți?

Mintea românului... — În mijlocul crizei politice actuale, pe care niciun comunicat al gazetelor guvernamentale n'o poate înlătura, d. I. Mihalache a ieșit din umbră, publicând un violent articol împotriva eventualității unui guvern prezidat de d. Barbu Știrbey. Cei cari nu cunosc dedesubturile, afirmări destul de transparente, ale gospodăriei național-tărăniste, au rămas cam mirați de această intempestivă ieșire, după toate aparențele inutilă. Noi, însă, am priceput imediat unde bate d. I. Mihalache, fiindcă noi știm foarte bine cine manevrează în favoarea odioasei soluții: sunt amicii cei mai apropiați ai d-lui Iuliu Maniu!

Partidul național-tărănit a mai făcut odată experiența participării într'un așa numit guvern de concentrare (ghiveci ministerial Știrbey), servind liberalilor de trambulină pentru atingerea puterii. Dl I. Mihalache are amintiri foarte proaste din vremea aceea, și, ca bun creștin ce se găsește, ține să se spovedească în public. O face cu sinceritate, cu naivitate, ba chiar cu oarecare auto-ironie. Incepe așa: — „Nu este unul dintre noi, care să nu fi înțeles din capul locului, că în spatele acestui guvern neutru se pregătește încă o lovitură de Ion Brătianu“. Național-tărăniștii, deștepți nevoie mare! au înțeles fără zăbavă ce li se pregătește, și cu toate acestea au participat în guvernul d-lui Barbu Știrbey, bucurându-se că au ocazia să ajute la rău-inspirata răsturnare a partidului dela cărma țării. În schimbul acestei îndoielnice satisfacții, d. I. Mihalache, pocăitul de astăzi, și-a dat binevoitorul concurs pentru istalarea unei noi guvernări liberale.

Acum, firește, regretă. În calitatea sa de fost învățător la Topoloveni, d. I. Mihalache trebuie să-și mai aducă aminte de un proverb tipărit în abecedarul copiilor: „Tot pășitul e priceput“. Cu rușinea proaspătă a experienței pe obraz, d. Mihalache exclamă: — *Ce să facă guvernul Știrbey? Să facă alegeri noi? De care? Alegeri libere? D. Știrbey e cel arătat de țară ca fiind în măsură să facă alegeri libere? Pentru Dumnezeu, să înceteze odată batjocorirea acestei țări. Nu vedeți unde ne duceți țara cu sistemul loviturilor cari nu sunt decât păpușerii?*

Dar, d. I. Mihalache știe tot atât de bine, ba mai bine decât noi, că „păpușeria“ cu un nou guvern Știrbey se pune la cale în anturajul d-lui Iuliu Maniu, și nu numai pentru publicul din afară, ci mai ales pentru partizanii săi dinăuntru aruncă avertismentul hotărâ- tului său veșt. Înregistram cu satisfac-

ție această tardivă intervenție a ireducibilului nostru adversar. Il vom saluta, drept încheiere, tot cu o zicătoare populară: — „Dă-mi Doamne, mintea românului cea de pe urmă!“

Congresul foștilor voluntari. — La Brașov s'a ținut la 20 Septemvrie congresul foștilor voluntari din Ardeal și Banat, în prezența delegașilor Federației interaliate a foștilor combatanți, cari au fost câteva zile oaspeții sărbătorii ai pă-mântului românesc.

Unele erori de organizare au știrbit mult din reușita congresului. Termenul prea scurt în care s'au trimis convocările, o vădită apatie a foștilor voluntari față de asociația din care fac parte, și, ca totdeauna, amestecul nedorit al pă-timii politice, au împiedecat ca recentul congres dela Brașov să se transforme într'o înălțătoare manifestație de solidaritate a celor 30 de mii de români ardeleni și bucovineni, foști prizonieri în Rusia, în Italia și în Franța, cari de bună voie au desbrăcat, cei dintâi, uniforma lor austro-maghiară ca să lupte alături de aliații României pentru dobândirea libertății lor naționale. Lipsindu-le însufleșirea sinceră față de propriile lor idealuri, foștii voluntari s'au înfățișat într'un număr cu totul redus, îndeplinind ordinea de zi a desbaterilor în mijlocul unei atmosfere de indiferență.

În schimb, s'au găsit destui agenți electorali, cari s'au strecurat printre foștii voluntari, cu gândul de a face din ei instrumente docile pentru scopurile, nu totdeauna oneste, ale unui partid. La congresul, care s'a ținut acum câțiva ani la Arad, ne aducem aminte, au apărut câteva figuri ciudate, în frunte cu celebrul părinte Man și cu săltărețul d. Sever Dan, cari, deși nu fuseseră niciodată nici ostași, nici voluntari, veneau să stoarcă o declarațiune de adă-ziuire a „Uniunii foștilor voluntari“ în favoarea politicii d-lui Iuliu Maniu.

Manevra s'a repetat anul acesta, cu alte mijloace. Dacă ea n'a reușit, se datorește faptului, că majoritatea foștilor voluntari simt o declarată repulsiune față de ilustrii patroni ai răposatului Consiliu dirigent, cari, încă de pe vremea când își instalaseră atotputernicia provincială la Sibiu, și-au arătat adâncul lor dispreț față de toți semnararii faimosului manifest dela Darnița, numit pe drept cuvânt: *prima Alba-Iulie* a Ardealului și Banatului. Această repulsiune a fruntașilor așa numitului partid național față de foștii voluntari (pe cari, totuși, ar vrea să-i acapareze) e explicabilă. Manifestul dela Darnița, prin care voluntarii ardeleni și bănățeni făceau cunoscut lumii întregi voința lor de a se desface din cătușele Monarhiei, proclamând ideia unirii tuturor românilor într-o singură țară, a fost lansat în primăvara anului 1917, adică în aceeași vreme, când d. Șt. Csicsó Pop făcea declarații de loialitate în Camera dela Budapesta, d. dr. Al. Vaida, trimite insulte României prin gazetele dela Viena fiindcă îndrăznise să declare război Habsburgilor, iar d. Aurel Vlad, celălalt stâlp al comitetului de o sută, tuna și fulgera împotriva „gunoiului”, care a „trădat” credința către „patria maghiară”.

Au fost două drumuri diferite la o răspântie istorică a neamului. Cum se va putea găsi o conciliere între ele?

Abecedarul. — Ași luat vreodată în mână, de curiozitate, abecedarul pe care învață cele dintâi slove copiii voștri? Ași băgat de seamă cât e de urât? V'ați dat seama cu câtă nepricepere e încolmit? S'ar părea, că toată lumea a colaborat la slujenia lui. Autorii, cari sunt totdeauna foarte numeroși, au aruncat textul la întâmplare, fără nicio normă călăuzitoare și fără nicio cunoaștere a psihologiei micilor elevi; desemnatorul a înegrit paginile cu câteva oi

convenționale și cu un ou frăs cu compasul; tipograful a ales din magazine hârtia cea mai proastă; culegătorul a avut de grije să așeze peste tot locul câteva litere întoarse și câteva cuvinte schimonosite; legătorul a prins cu câteva împunsături de sârmă această varză didactică; iar ministerul Instrucțiunii publice a avut deosebita gentilețe să-l onoreze cu binevoitoarea sa aprobare, spre rușinea învățământului și spre ușoara îmbogățire a unui grup restrâns de profitori.

Nu credem să existe pe suprafața civilizată a globului pământesc vreo țară unde manualele didactice să fie mai scumpe ca în România. În această privință batem toate recordurile. Nimeni nu se gândește la sporul pe care l'ar înregistra dragostea de studiu a tineretului nostru școlar, dacă i s'ar pune în ghiozdan o carte atrăgătoare, curat imprimată, pe hârtie albă (vedeți ce modești suntem!), cu ilustrații bine reușite, legată în scoarțe zdrene, simpatică și rezistentă ca un nedespărțit tovarăș de petrecere. Nimănui nu-i trece prin minte ce progrese s'au realizat pe acest fărâm în țări nu tocmai atât de îndepărtate de noi.

Acum câteva luni, un distins profesor dela Universitatea din Cluj, care se întorcea din din străinătate încărcat cu un material documentar, ne-a arătat în tren, spre plăcuta noastră uimire, câteva exemple din cărțile de școală ale Republicii austriace. O comoară de tehnică tipografică și de îndemănare pedagogică! Erau abecedare pentru copiii dela țară. Manuale de aritmetică pentru începători. Mici cărțuții cu lecturi instructive. Caiete muzicale cu cântece ușoare. Toate artistic executate, cu chipuri zugrăvite în culori, cu un aspect vesel și îngrijit, care farmecă ochiul și răcorește inima. Ne-am întors gândul cu jale la maculatura ordinară, pe care învață cele dintâi slove copiii noștri. Compararea era imposibilă. Și ne-am întrebat: nu e cu pu-

tință să scăpăm de abecedarul-zdreanță, pe care-l recomandă astăzi, cu toată autojitate sa oficială, ministerul Instrucțiunii publice dela noi? Ar fi atât de greu, să se întocmească, sub controlul direct al unei comisii active de profesori și de literați, câteva modele unice de abecedare, cărora să li se asigure o ireproșabilă execuție tehnică? Suntem convinși, că aceste abecedare cu grije întocmite, împodobite cu desemnuri plăcute, cuviincios imprimate, n'ar costa mai mult decât ororile actuale. Am făcut oarecari calcule. Ar câștiga editorii mai puțin. In schimb, am intra și noi in rândul lumii.

Inscriem și această reformă printre îmbunătățirile simple și firești, cari s'ar putea aduce în România, și in calea cărora ștau numai două piedeci: lipsa de inițiativă de sus, supunerea de jos și tendința de speculă, care se așează, ca de obicei, la mijloc.

Cenzura, poetul și ridicolul. — Creionul roșu al cenzurii s'a împiedicat deunăzi in inspirația d-lui Aron Cotruș, cel mai nou redactor politic in versuri al ziarului *Patria*. Am încercat să înțelegim cu imaginația spațiul alb al coloanelor, am socotit rimele pe degete, am bătut cadența ritmului cu piciorul, dar n'am reușit să ghicim cuprinsul strofelor puse la index. A fost un imn revoluționar? Un poem dedicat acelei chestiuni constituționale, despre care nu se mai vorbește? Sau o banală epigramă împotriva politicei economice a d-lui Vintilă Brătianu? Ce poate să rețeze cenzura dintr'o poezie?

Neavând inaintea ochilor nicio justificare a abuzului săvârșit, eram gata să credem că s'a săvârșit o nedreptate. Cine știe ce imagine îndrăzneată (ne ziceam) a căzut victimă înclinărilor prozaice ale slujbaşului d-lui I. G. Duca! Cine știe ce metaforă nouă a fost jert-

fiță pe altarul luptelor politice! Păcat de truda sârmanului poet, care își închipuia, ca toți poezii, că vorbește cu eternitatea!

Am fi rămas, desigur, cu această impresie, dacă *Patria* nu se apuca să protesteze... (O inspirație mai puțin fericită decât aceea a poetului Aron Cotruș.) Protestarea e făcută, într'adevăr, într'o formă atât de ridicolă, încât solidarizarea cu conținutul se găsește ea însăși grav periclitată. *Patria* strigă așa: — „*Neghiob și cinic satrap, care smulgi pâinea din gura cititorilor, nu poți să-ți dai seama, că poezia lui Cotruș nu se poate cenzura? Nu ai elementara conștiință, că focul sacru al mesagerului Artei, versul divin al trimisului zeilor, nu poate fi suprimat?*” Acest limbaj pretențios și bombastic ne-a mai răcit compătimirea pentru „mesagerul Artei” atât de greu lovit, pentru „trimisul zeilor” maltratată de „cinic satrap”, care, de-a bună seamă, n'a finit in mână niciodată un manual de estetică și n'are nicio finețe de pătrunderē pentru frumusețile prozodiei române. „Poezia lui Cotruș nu se poate cenzura!” se revoltă *Patria*. Cași când, dacă ar fi a altuia, s'ar putea... Argumentul nu e tocmai bine ales. Dacă pe d. Aron Cotruș nu-l apără altceva decât inviolabilitatea sa de „mesager al Artei” și de „trimis al zeilor”, chestiunea se cam incurcă, pențrucă, la urma urmei, orice părere ar avea *Patria*, aceste două însușiri sunt mai totdeauna discutabile.

Să stabilim, deci, o altă jurisprudență. Să precizăm, că nu numai poeziile bune, dar chiar cele proaste se vor bucura de libertatea nestânjenită a tiparului. Căci, dacă numai scrisul străbătut de fiorul talentului ar avea dreptul să vadă lumina zilei, *Patria* ar trebui suprimată numai decât...

Ne-am înțeles?